

*'Er is een gat tussen
waar criminelen hun
misdadgeld in investeren
en wat we afpakken'*

'Crimineel vermogen in belastingparadijs is onzichtbaar'

Criminelen gebruiken op grote schaal offshore vennootschappen in belastingparadijsen om geld wit te wassen. Dat moet veranderen, zegt oud-FIOD onderzoeker Jan van Koningsveld. 'Anders blijft misdaad lonen.'

Een offshore vennootschap (OSV) is een bedrijfje in een land waar geen registratie van belanghebbenden of van geldstromen nodig is en waar criminelen dus onopvallend grote bedragen kunnen onderbrengen. De OSV, die een eigen bankrekening heeft, kan daarna dat geld bijvoorbeeld als hypothecaire lening weer overmaken naar de crimineel. Of naar een BV die door de crimineel wordt gecontroleerd. Met zo'n 'loan-back' constructie komt het geld bij wijze van spreken 'legaal' weer terug. Vervolgens wordt het geïnvesteerd in onroerend goed, aandelen of andere waardevolle zaken. Dat soort witwaspraktijken ontsnapt vaak aan het oog van de Belastingdienst, de politie en de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (FIOD). Als die diensten nauwer samenwerken met elkaar en met andere partijen in de financiële sector, komen dergelijke geldstromen in beeld, zegt Jan van Koningsveld. Hij was onderzoeker bij de FIOD en promoveerde onlangs met het proefschrift 'De offshore wereld ontmaskerd' (zie kader).

Zijn er schattingen hoeveel crimineel geld er vanuit Nederland wordt weggesluisd? "Uit mijn onderzoek blijkt dat de offshore dienstverlening zeer succesvol is en erin slaagt om vermogen, identiteiten en geldstromen aan het oog van de Belastingdienst en opsporingsdiensten te onttrekken. Aan de hand van cijfers van de *Bank of International Settlements*, heb ik kunnen berekenen dat er eind 2013 in veertig landen wereldwijd zo'n 5.565 miljard euro bij verschillende bankinstellingen was ondergebracht. Dat is ongeveer een kwart van het wereldwijde vermogen aan banktegoeden. Let wel: het betreft hier alleen banktegoeden, andere vermogensbestanddelen zijn hier niet inbegrepen, zoals aandelen, jachten en goud. Overigens is niet belangrijk hoeveel geld het precies is, belangrijk is dat het om heel veel geld gaat, veel zwart geld ook. Daarvan was 129 miljard van vermogende,

veelal bekende Nederlanders. Overigens hoeft dat niet per se illegaal te zijn, zolang ze het maar opgeven aan de belasting. Volgens de Franse econoom Zucman wordt tachtig procent niet opgegeven aan de Belastingdienst; in dat geval loopt Nederland jaarlijks zo'n tien miljard euro aan belastinginkomsten mis.

Jan van Koningsveld

Jan van Koningsveld was onderzoeker bij de Fiscale inlichtingen- en opsporingsdienst FIOD en werkte als zodanig mee aan onder andere het onderzoek naar de witwaspraktijken van drugsbaas Klaas Bruinsma, in de jaren negentig. Inmiddels is hij gepensioneerd, geeft regelmatig les op de Politieacademie en heeft een eigen bedrijf dat praktijkgerichte op maat trainingen verzorgt en onderzoek doet naar OSV's. In oktober 2015 promoveerde hij aan de Tilburg University als jurist met het proefschrift 'De offshore wereld ontmaskerd'.

Ondanks het grote maatschappelijke en financiële belang van de offshore wereld is er een structureel gebrek aan belangstelling voor dit onderwerp. Van criminelen weten we de omvang van het buitenlandse vermogen niet precies. Hier zou nader onderzoek gewenst zijn. Wel is er in mei 2015 onderzoek gedaan door het EU-project *Organised Crime Portfolio*, onder zeven West-Europese landen, waaronder Nederland. Onderzocht is hoeveel misdaadgeld er wordt gegenereerd - naar schatting jaarlijks zo'n 110 miljard euro -, hoeveel hiervan wordt geïnvesteerd, waarin en hoe. Een opvallende conclusie uit het onderzoek is dat we wel veel

>>

>> cash geld, auto's, motoren en boten en vastgoed afpakken, maar vrijwel niets dat op naam staat van offshore vennootschappen. Er is dus een 'gat' tussen waar criminelen hun misdadageld in investeren en wat we afpakken. Dat gat moet snel worden gedicht, anders blijft misdaad lonen."

Wat maakt het zo ingewikkeld om witwaspraktijken via offshore vennootschappen te volgen?

"Criminelen en hun behulpzame adviseurs zetten internationale vennootschapsstructuren op die bestaan uit verschillende rechtsvormen, gevestigd in verschillende landen. Het is lastig en tijdrovend om dergelijke structuren te ontrafelen. Crimineel vermogen gaat meestal niet via een bankoverboeking naar zo'n OSV. Drugscrimineel Klaas Bruinsma bijvoorbeeld liet zijn geld door zijn advocaat naar Helino Limited brengen, zijn offshore vennootschap in Hong Kong. Die nam dat mee in een koffertje. Bovendien staat zo'n OSV natuurlijk niet op naam van de echte eigenaar in Nederland, maar op die van een stroman in het land van oprichting.

In echte offshore-landen als Hong Kong, Panama en de Britse Maagdeneilanden hoeft de OSV geen belastingaangifte te doen of jaarstukken te deponeren. Ook mag de OSV in het land van oprichting geen activiteiten verrichten, dat is kenmerkend voor offshore. Er is dus geen openbare informatie over de echte eigenaar, feitelijk is het alleen maar een adres bij een trust- of advocatenkantoor. Andersom kun je concluderen: van een crimineel in Nederland is bijna niet te zien dat hij eigenaar is van zo'n OSV. In theorie zou hij dat wel moeten opgeven aan de Belastingdienst, maar in de praktijk gebeurt dat begrijpelijkerwijs vrijwel nooit.

Het geld van Bruinsma kwam vanuit Hong Kong via een loan-back constructie - feitelijk het 'terug lenen' van je eigen geld - terecht op een bankrekening op naam van een BV van hem. Zogenaamd als hypothecaire lening. Deze financiering is terug te vinden in het kadaster, maar je kunt niet zien wie de eigenaar is van die vennootschap, of de uiteindelijke begunstigde, Bruinsma dus. Er staat zelfs niet bij dat het een Nederlander is. Het enige wat je ziet, zijn de namen van de vennootschappen en de vertegenwoordigers. Dus als je al onderzoek wilt doen naar dergelijke praktijken, waar begin je dan?

Toen ik aan mijn promotieonderzoek begon, bestond er zelfs geen eenduidige objectieve definitie van het begrip offshore vennootschap. Daarom heb ik eerst zelf een definitie geformuleerd en vervolgens daarmee vastgesteld dat er eind 2013 ongeveer 2,1 miljoen offshore vennootschappen waren geregistreerd in veertig verschillende landen. En jaarlijks komen daar nog honderdduizend bij. Ik heb zelf ook zo'n offshore vennootschap gekocht via een advocatenkantoor in Engeland, om te kijken hoe dat werkt in de praktijk. Dat ging heel simpel, je hoeft maar een paar formaliteiten te vervullen en je mailt een kopietje van een identiteitsbewijs. Dat is natuurlijk heel fraudegevoelig. Het is ook heel makkelijk om anoniem te blijven als eigenaar. Toen ik daarnaar vroeg, bood het advocatenkantoor aan dat een van hun advocaten mijn

Veel gebruikte loan-back constructie met OSV en kansen voor politie/recherche

In de hieronder beschreven loan back constructie kunnen in de praktijk de feiten veranderen (gebruikte landen) maar de achterliggende MO blijft hetzelfde

aandeelhouder en directeur zou worden, dan stond mijn naam niet in de openbare registers. Daarmee heb je eigenlijk al een voedingsbodem voor misbruik. Overigens is het oprichten van een offshore vennootschap wel een legale vorm van dienstverlening."

Kan crimineel geld dat is weggesluisd naar een OSV eigenlijk nog wel afgepakt worden?

"Als het geld op een bankrekening staat van een offshore vennootschap en de werkelijke begunstigde daarvan staat niet geregistreerd, dan is daar moeilijk aan te komen. Tenzij je op andere manieren, bijvoorbeeld door overboekingen, kunt aantonen dat het geld van een crimineel uit Nederland

registreren. Maar ik denk dat dat in de praktijk niet zo efficiënt zal zijn, want welke crimineel is nou zo dom om z'n eigen naam in zo'n register te zetten?"

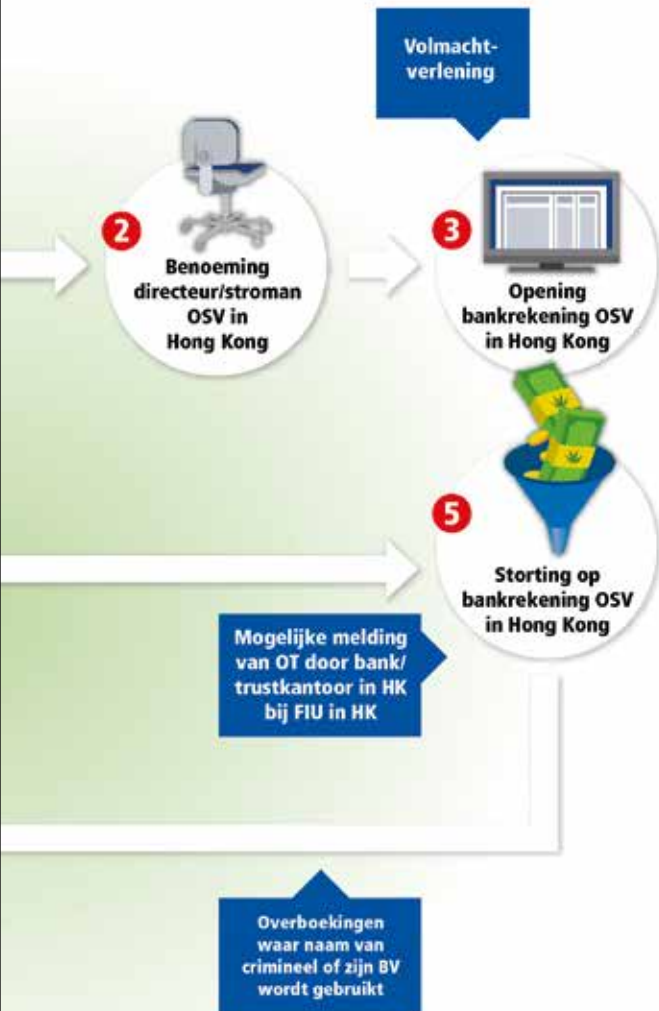
U doet in uw proefschrift een aantal aanbevelingen voor politie en FIOD. Hoe kunnen zij dergelijke geldstromen wel in beeld krijgen? "Laat ik voorop stellen dat er geen *one-size-fits-all* oplossing is voor dit probleem. De oplossing bestaat uit een combinatie van bewustwording, prioriteit, kennis, kunde, ervaring en beter registreren. Grote bedragen die van eigenaar wisselen, criminelen die voor een kapitaal aan onroerend goed kopen of financieren, dat kunnen signalen zijn van witwassen. De opsporing moet proberen zoveel mogelijk van dat soort signalen op te vangen. Bruinsma kocht bijvoorbeeld met zijn BV in Nederland een hotel, met een hypotheek van Helino in Hong Kong. Helino werd in het kadaster genoemd. Eigenlijk is dat al een risicosignaal. Als wij een huis kopen, lenen we geld bij een lokale bank. Maar criminelen krijgen bijna altijd geld afkomstig van een of ander bedrijfje in een belastingparadijs. Voor mij zou dat al een signaal zijn dat er mogelijk iets niet klopt.

Zo'n geldstroom komt langs allerlei poortwachters, zoals trustkantoren, banken, een notaris, het kadaster en de Belastingdienst. Iedereen die een stukje van dat geheel ziet, kan een signaal afgeven van een opvallende, mogelijk verdachte transactie. Die informatie moet je aan elkaar koppelen. En liefst zo *realtime* mogelijk, zodat je meteen actie kunt ondernemen. Nu lukt dat nog niet. Als er vandaag een overboeking van een miljoen uit Hong Kong Nederland binnenkomt, meldt hopelijk een van die instanties dat als ongebruikelijke transactie bij de Financial Intelligence Unit Nederland. Die veredelt de informatie en zet het als een verdachte transactie uit bij de politie of de FIOD. Daar ligt hij dan tot er capaciteit vrij is, maar dat kan soms wel een of twee jaar duren. Dus kun je eigenlijk weer van voor af aan beginnen, om te zien waar dat vermogen vandaan kwam en waar het is gebleven. Als we in staat zijn om er direct beslag op te leggen, op het moment dat het binnenkomt, gaan we veel effectiever en veel meer in de actualiteit werken. Kortom, politie en FIOD moeten hun signaleringspositie versterken.

Maar er moet ook meer gekeken worden naar structuren en niet alleen naar transacties. En er moet een visie op dit probleem ontwikkeld worden, een strategisch plan om meer daders en mededaders te kunnen oppakken en meer geld te ontnemen. Het is een groot probleem, dat beamen zelfs de Algemene Rekenkamer en de Monitor Georganiseerde Misdad. Een omvangrijk en structureel probleem vraagt om een structurele en strategische aanpak."

U pleit voor een landelijk kenniscentrum om politie-eenheden te helpen bij het in kaart brengen van OSV-constructies. Wat kan zo'n centrum doen? "Voor veel rechercheurs zijn buitenlandse vennootschappen onbekend terrein. Een lastig terrein ook, want

>>

komt en de OSV voor criminele doeleinden wordt gebruikt. Als het eenmaal is overgeschreven vanuit de OSV naar een bankrekening die wel op naam staat van de crimineel of van zijn BV, dan zijn er meer mogelijkheden om het af te pakken.

Toch zijn er voldoende juridische aanknopingspunten voor het OM om een OSV in Nederland te vervolgen. Neem die vennootschap in Hong Kong van Bruinsma. Die maakte de leningsovereenkomst op, opende een bankrekening, stortte daar het geld op en boekte het over naar Nederland. Dat alles in opdracht van de feitelijke bestuurder, Bruinsma. Dat zijn handelingen die, ook al gebeuren ze in Hong Kong, als gevolg hebben dat Nederlands misdaadgeld wordt witgewassen.

Het is geen makkelijk proces, het andere land moet eraan meewerken en er moeten voldoende juridische mogelijkheden zijn. Toch vind ik dat je het wel moet proberen, want alleen al de poging, alle aandacht voor zo'n vennootschap, kan enorm preventief werken. Er is nu een internationaal plan om vanaf 2017 de uiteindelijk begunstigde van dat soort vennootschappen te

>> die vennootschappen zijn niet allemaal hetzelfde. Met de veertig landen die ik onderzocht, kwam ik al gauw op zo'n tweehonderd verschillende rechtsvormen, minimaal vijf per land. Criminelen maken daar natuurlijk dankbaar gebruik van, zodat politie en FIOD het spoor bijster raken. Daardoor blijven zaken nog wel eens liggen. Het zou enorm helpen als rechercheurs leren om de legale fiscale structuren te begrijpen, want dan kunnen ze ook veel makkelijker een afwijkende illegale structuur herkennen en begrijpen. Maar dat kan lastig zijn, als je niet zo thuis bent in fiscale bepalingen. Ook zou iedere rechercheur basiskennis moeten hebben van offshore structuren. Door praktijkgerichte trainingen kunnen de witwasmethoden vroegtijdig herkend en beter en sneller bestreden worden.

Wil je echt structureel iets doen, dan moet je veel investeren in meer kennis en kunde. Landelijk zou je een specialistenteam kunnen opzetten. Die zijn er voor allerlei gebieden, maar nog niet specifiek voor de offshore, terwijl dat juist bij allerlei vormen van georganiseerde misdaad voorkomt. Bij beleggingsfraude, drugs, wapens, mensenhandel, noem maar op. Maar ook moeten rechercheurs in de eenheden ondersteund worden met gerichte training en kennis. Want je komt dit niet alleen bij grote criminelen tegen, maar ook op een lager niveau, omdat het zo makkelijk is om via internet een vennootschap te kopen.

Daarom pleit ik voor een landelijk kenniscentrum dat die rechercheurs kan ondersteunen. Om te beginnen met een overzicht van de belangrijkste risicosignalen en een landendocument met daarin de kenmerken en informatiemogelijkheden per rechtsvorm per land. Maar ook met lijsten van veelvoorkomende vermogensbestanddelen en welke informatie daarover bij de partners beschikbaar is. Een mooie auto? Informeer bij de RDW, de Belastingdienst en het CJIB. Met zo'n sjabloon kan iedereen een soort quickscan doen om te bepalen hoeveel vermogen iemand heeft en wat we eventueel kunnen afpakken.

Daarnaast kan het kenniscentrum specifieke documenten opstellen die eventueel bij het proces-verbaal gevoegd kunnen worden. Belangrijk is wel dat informatie wordt bijgehouden, want de offshore wereld is erg dynamisch. Dat kan aangevuld worden met informatie over rechtshulp en de juridische mogelijkheden om daar geld of goederen in beslag te nemen. Iedere rechercheur die daarmee te maken krijgt, kan zo'n document opvragen. Zo voorkom je dat iedereen opnieuw het wiel gaat uitvinden en kostbare tijd en capaciteit verloren gaan.

Het zou mooi zijn als zo'n kenniscentrum ook beschikt over – wat ik noem – een offshore-bijstandsteam. Stel dat de recherche in Den Haag tegen een probleem aanloopt rond een vennootschap. Ze bellen het kenniscentrum en dat stuurt twee rechercheurs die hen komen helpen met standaard documenten, een standaard proces-verbaal, een checklist en adviezen voor waar zij op moeten letten. Dus het is niet alleen kennis delen, het zijn ook handjes die helpen. Die rechercheurs helpen je in één dag een heel eind vooruit. Dat scheelt zo'n team ontzettend veel werk en tijd."

In Engeland en de Verenigde Staten zijn al dergelijke kenniscentra. Hoe gaan die te werk? "Ook in die landen beseft men dat de offshore van grote invloed is op geldstromen. De kenniscentra daar houden zich onder andere bezig met strategisch onderzoek. Toevallig heeft recentelijk in Londen de *Metropolitan Police* samen met het kadaster en de belastingdienst een onderzoek gedaan naar al het vastgoed op naam van buitenlandse offshore vennootschappen. De politie heeft gekeken naar de relatie tussen drugscriminelen, vastgoed en buitenlandse vennootschappen. Als je weet wie er aan zo'n vennootschap zijn gekoppeld, kun je in de politiestructuren kijken of die mensen antecedenten hebben. Dat is strategisch onderzoek zonder dat je al een concrete verdenking hebt tegen een bepaald persoon. Eigenlijk zouden we dat in Nederland ook moeten doen, maar zover zijn we hier nog niet. We wachten eerst op een signaal voor we verder gaan kijken."

Waar kunnen we in Nederland beginnen om dat op touw te zetten? "Volgens mij begint het ermee dat het hoger management van de politie, de Belastingdienst en de FIOD en dergelijke ervan overtuigd zijn dat we een probleem hebben met OSV's en dat we daar meer aandacht aan moeten besteden. In 54 procent van alle strafrechtelijke onderzoeken naar witwassen en georganiseerde misdaad worden een of meer OSV's gebruikt. Hoewel concrete cijfers ontbreken, schat ik dat de FIOD en politie jaarlijks minimaal vijfhonderd zaken doen, dus in totaal gaat het om honderden zaken per jaar.

Ik heb voor mijn proefschrift 47 opsporingsonderzoeken bestudeerd, zowel van de politie als van de FIOD. Bij een aantal daarvan ben ik zelf betrokken geweest. In al die zaken zie je dat de gebruikte methoden en technieken min of meer hetzelfde zijn, met slechts af en toe iets vernieuwends. Dat betekent dat we het lerend vermogen van de recherche moeten versterken, dat we meer moeten leren van de toegepaste structuren en actoren in oude zaken. Een structuur is te beschouwen als de handtekening van de ontwerper. Als we de afgeronde zaken van de afgelopen twee of drie jaar analyseren, heb je alle patronen wel te pakken en is het mogelijk om gericht en vroegtijdig zaken te detecteren en op te lossen."

Wilt u reageren op dit artikel?

Mail naar redactie.blauw@politieacademie.nl

Voor meer informatie:

In februari verschijnt de handelseditie van het proefschrift 'De offshore wereld ontmaskerd', van Jan van Koningsveld. [Kompol > Navigeren > Financiële opsporing > Witwassen > Witwassen onderzoeken.](#)

Of zoekterm: [witwassen onderzoeken](#)